

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.1.32](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.1.32)

УДК 368.54

*К. В. Третяк,
кандидат економічних наук, доцент кафедри страхування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

АГРОСТРАХУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА РЕСУРСИ ЩОДО ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКУ СТРАХОВУ ПРАКТИКУ

*K. Tretiak
PhD in Economics, Associate professor,
Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine*

AGRICULTURAL INSURANCE: FOREIGN EXPERIENCE AND RESOURCES FOR ITS IMPLEMENTATION IN THE UKRAINIAN INSURANCE PRACTICE

У статті висвітлюється дослідження міжнародного досвіду в галузі агрострахування, яке свідчить про наявність в багатьох державах національних систем агрострахування, враховуючи те, що переважна більшість країн створює приватну, потрібну їй систему страхового захисту агроризиків. Акцентується увага на наявності у світовій життєвій школі двох моделей страхування, щодо яких можна дати характеристики та умовно назвати «американська» та «європейська». Аргументовано, що для переважної більшості країн світу характерною особливістю останнього десятиліття являється розвиток страхування аграрних ризиків як незамінного фінансово-економічного важеля протидії ризикам, що пов'язані з процесом сільськогосподарського виробництва. Визначено, що система аграрного страхування являється всеохоплюючим видом страхування в більшості зарубіжних країн та має певні характерні риси. Розкрито концептуальні основи, особливості та моделі агрострахування в трьох державах – США, Іспанії та Канаді, кожна з яких є унікальною, оскільки формується протягом тривалого часу та під дією багатьох нетипових факторів. Висвітлено переваги та недоліки даних світових моделей. Враховуючи певну систематизацію, обґрунтовано імплементацію певних аспектів міжнародної практики агрострахування на вітчизняному страховому ринку.

The article is focuses on the study of international experience in the field of agro insurance, which shows the existence of agro-insurance national systems in many countries, given that the overwhelming majority of countries create a private and necessary system of agro insurance protection.

Attention is focused on the presence of two insurance models in the world living school, which can be characterized and conventionally called as "American" and "European". It is argued that for the overwhelming majority of the world countries the characteristic feature in the last decade has been the development of agrarian risks insurance as an indispensable financial and economic lever of risks associated which are related with the agricultural production process. There is an urgent need to develop the mindset of the farmers in rural areas so as to understand

that the premium payment is not a liability but an investment for them in the event of loss of crop. Therefore, agricultural cereal growers should consider crop insurance, because their activities are exposed to agro-climatic factors. As a part of the investigation, a simulation modeling of performance of agricultural producers was carried out. It proves the effectiveness of insurance at low interest rates achieved through allotment of reserve funds by insurance companies. The analytical findings of the study help to provide additional possibilities for increasing the efficiency of agricultural producers in Ukrainian regions. The system of agro insurance is a comprehensive type of insurance in most foreign countries and has certain characteristics are defined. The conceptual foundations, features and models of crop insurance in the three states – USA, Spain and Canada – are revealed, each of which is unique, since it is formed for a long time and under the influence of many atypical factors. The advantages and disadvantages of these world models are highlighted. The study concludes with various suggestions for increasing the awareness level of the farmers for ensuring better penetration of crop insurance on the Ukrainian insurance market. Taking into account certain systematization the implementation of the certain aspects of international agricultural insurance practice on the domestic insurance market is substantiated.

Ключові слова: страхування; сільське господарство; ризик-менеджмент; агрострахування; державна підтримка страхування.

Keywords: insurance; agriculture; risk management; crop insurance; state support of insurance.

Постановка проблеми. Діяльність ринку аграрного страхування вимагає виявлення проблем функціонування задля формулювання потенціальних перспектив його розвитку як вагомій передумови посилення страхового захисту аграріїв. Оцінювання ситуації щодо виявлення потенційно існуючих проблем в аграрній сфері являється неодмінним задля координації стратегічних і тактичних цілей, які орієнтовані на стимулювання практичної та інвестиційної активності учасників страхового процесу. Фундаментальною передумовою подолання наявних проблем ринку агрострахування для підняття страхового потенціалу при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур виступає наявність забезпеченої еквівалентності майнових інтересів страхових компаній та страхувальників в процесі перерозподілу (розподілу) потенційно можливих ризиків шляхом використання механізму страхування.

Характерною особливістю періоду 2008-2018 років для переважної більшості країн світу являється розвиток страхування аграрних ризиків як незамінного фінансово-економічного важеля протидії ризикам, що пов'язані з процесом сільськогосподарського виробництва. Зокрема, протягом останнього десятиліття узагальнена сума страхових платежів в глобальному розмірі збільшилась практично в 4 рази – з 8,7 млрд. дол. до 31,9 млрд. дол. [6, с. 4]. Зростання кількості акумульованих страхових премій абсорбувалося в розширення страхового покриття. Як приклад, за 2015 рік у Сполучених Штатах Америки співвідношення між застрахованими і посівними площами дорівнювало 88,0%, у Канаді – 72,2%, в Іспанії – 80,4%, у Китаї – 45,0%, а в Греції – 100% [7]. На 01.01.2018 р. в США охоплення страхуванням врожаю становило вже 90% від загальної площі посівів [8], в той час як в Україні за 2017 андеррайтинговий рік визначений показник складав лише 2,6% [5], і це, безперечно, не показує справжніх потреб аграріїв в страховому захисті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Закордонні та українські дослідники достатньо широко вивчають проблеми функціонування та розвитку аграрного сектору і агрострахування. Дана проблематика висвітлена у працях закордонних авторів, а саме Р. Каретта, О. Лобанова, Ф. Найта, К. Редхеда, М. Чекулаєва, Д. Штайхоффа. Коло вітчизняних науковців, які займаються визначеною проблематикою – О. Гудзь, М. Дем'яненко, О. Зоря, Г. Зуб, П. Лайко, Г. Мінкіна та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження являється оцінка та узагальнення особливостей світових систем агрострахування та обґрунтування можливих ресурсів імплементації закордонного досвіду в практику діяльності українського страхового ринку.

Вклад основного матеріалу. Історично склалося так, що сільське господарство піддається різним видам ризиків і невизначеностей, які викликають серйозну заклопотаність у виробників і, в кінцевому підсумку, споживачів. Фермери стикаються з різними ризиками, такими як ризик виробництва або ризик прибутковості, ринковий ризик або ціновий ризик, інституційний ризик, фінансовий і кредитний ризик та особистий ризик. Будучи основою більшості країн, що розвиваються у всьому світі, агроризик носить значну загрозу для доходів і загальної цінової стабільності цих країн. Страхування – це механізм управління агроризиками і слугує, зокрема, для захисту втрат доходів фермерських господарств в несприятливих погодних умовах і подібних випадках, що не залежать від основних виробників. У країнах, що розвиваються тривають постійні зусилля з управління ризиками у сільському господарстві за допомогою реалізації різних видів страхових продуктів. Однак глобальний досвід по просуванню і впровадженню

сільськогосподарського страхування свідчить про змішані результати, тобто наявність як успіху, так і невдач в процесі пом'якшення сільськогосподарських ризиків.

Агροстрахування як вивіреним механізм менеджменту сільськогосподарськими ризиками, стабілізує баланс інтересів усіх сторін та учасників: для аграріїв даний вид забезпечує захист прибутків пов'язаних з втратою врожаю, а для кредиторів цікавий поверненням кредитів, що залучаються для сільськогосподарських потреб і для держави є зацікавленість у вигляді продовольчої безпеки [1].

Система аграрного страхування являється всеохоплюючим видом страхування в більшості зарубіжних країн та має певні характерні риси. Фактично в переважній більшості країн світу фігурують системи обов'язкового страхування на випадок настання катастрофічного та природного ризиків, які базуються на взаємодії комерційних страховиків та урядових органів, що розкривається, зокрема, у створенні професійних фондів катастроф або систем обов'язкового перестраховування за участю держави [1].

Розглядаючи ефективний розвиток агροстрахування необхідна всеохоплююча та неухильна участь держави в організації страхування, що може розкриватися у безпосередньому страхуванні ризиків – саме така форма страхування реалізується в Греції та на Кіпрі, а також шляхом підтримки недержавного приватного страхування – такі форми страхування подаються в Іспанії, США та Канаді. Сегменти агροстрахування в трьох державах – США, Іспанії та Канаді являються якнайбільшими і якнайефективнішими. Системи страхування в кожній державі є унікальними, оскільки формуються протягом тривалого часу та під дією багатьох нетипових факторів [2].

У світовій життєвій школі фігурують дві моделі страхування, щодо яких можна дати характеристики та умовно назвати «американська» та «європейська». Першорядною характеристикою американського макету являється чимала урядова підтримка страхування агро ризиків. Фундаментальним елементом урядової підтримки є представлення субсидії на оплату частини страхового платежу, і це дає спроможність зменшити вартість страхування для сільгоспвиробників та, відповідно, забезпечити загальнодоступний характер страхування.

Європейську модель можна оцінити як приватну. Це значить щонайменше втручання держави, а також те, що сільгоспвиробники купують страховий договір за його абсолютною ціною. Тому страховики висувають на ринку лише ті страхові послуги, які фактично можуть бути продані по встановленій ціні, а це переважно послуги страхування щодо окремих ризиків, оскільки мультиризикові послуги могли б були занадто дорогими для фермерів [3].

Можна стверджувати, що охарактеризовані нами дві моделі – європейська та американська – володіють певними своїми недоліками.

Щодо недоліків американської моделі, то це наявність високих адміністративних витрат і складнощі контролю внутрішньої загрози тому, що факт страхового захисту погіршить мотивування страхувальника для уникнення чи прогнозування небезпеки, в результаті чого збільшується імовірність понести збитки.

Тому, в результаті, страховики стикаються з високими показниками збитковості впродовж страхування ризиків аграрних підприємств [3].

Вадами приватної європейської моделі виступає незахищеність аграріїв-страхувальників, а також низькі можливості розвитку держави.

Можемо зауважити, що сектор агро страхування в Іспанії є якнайбільшим в Європі та 3-м за розміром в усьому світі після США та Канади.

На рис. 1 представлено систему агροстрахування в Іспанії.

Рис. 1. Іспанська система страхування аграрних ризиків

Джерело: розроблено автором на основі джерел, що досліджувались

Підкреслимо, що достатньо унікальною системою страхування ризиків аграріїв являється саме модель Іспанії. Оскільки саме вона донедавна вважалася однією європейською моделлю, яка, як на ряду з американською, визначала активну роль країни у сприянні страхуванню ризиків агросфери.

Однак, на сьогодні європейські країни розпочали використовувати її практики, а саме субсидоване агрострахування почало розвиватися і в Італії, а решта країн ретельніше опрацьовують цю модель та потенціал її використання. Окрім того, іспанська модель являється моделлю змішаного типу, тобто нівелює відзначені недоліки перших двох моделей та наближує їх одна до одної [4].

Наразі окреслимо основні характеристики іспанської моделі агро страхування, зокрема:

– особливостями роботи є системно обґрунтованими і законодавчо закріпленими в інституційній сфері. Відзначимо, що діє Закон «Про страхування», що був прийнятий у 1978 р. та на сьогоднішній день залишається практично незмінним;

- агрострахування являється добровільним;
- покриття ризиків на рівні системи вбезпечують власні страховики за принципом солідарної відповідальності;
- держава контролює, підтримує та розвиває систему агрострахування;
- сільгоспвиробники маючи базис у вигляді своїх об'єднань приймають ініціативну участь у прийнятті рішень стосовно питань агрострахування;
- система визначає закономірність щодо надання прямої державної підтримки в разі настання непередбачуваних катастрофічних ризиків.

Необхідно відзначити, що за ступенем піднесення аграрного виробництва перші позиції у світі займають Сполучені Штати Америки. Одним із поштовхів стабільності спеціалісти допускають сприятливу політику з боку держави, яка спрямована на сприяння аграріям, результативне співробітництво приватного і державного секторів. Як приклад блискучого партнерства можна навести досвід, який не тільки орієнтовано на довготривалий успіх, але й вбезпечує його. Страхування агроризиків в США охоплює менеджмент всіх сільськогосподарських ризиків задля забезпечення рівноваги інтересів зацікавлених сторін.

Землевласникам гарантується надання грошових коштів на основі захисту не лише від гибелі врожаю, але й від опускання ціни; фінансистам – повернення позик, які залучаються на сільськогосподарські вимоги; держава затрачує менше коштів під час процесу страхування, оскільки ризики розмежовуються між страховими компаніями та виробниками [4].

Задля страхування агроризиків в США фермери звертаються до належних агентів, які працюють від імені та за дорученням приватних страховиків. На рис. 2 представлено систему агрострахування США.

Рис. 2. Американська система страхування аграрних ризиків
Джерело: розроблено автором на основі джерел, що досліджувались

Щодо наступної країни, Канади, то тут модель мультиризикового страхування працює по іншому, оскільки в цій країні існують домовленості між федеральним урядом та кожною провінцією, які реалізують фермерам страхові послуги через Королівські корпорації, що є заснованими комерційними компаніями держави.

Щодо провінцій, то вони управляють страховими пакетами послуг автономно і можуть звертатися за допомогою до федерального управління лише у прикінцевому випадку [4].

Уряди Сполучених штатів і Канади активно намагаються представляти інтереси виробників аграрної продукції в межах своїх країн. На рис. 3 представлено модель страхування аграрних ризиків в Канаді.

Рис. 3. Канадська система страхування аграрних ризиків

Джерело: розроблено автором на основі джерел, що досліджувались

Вагомим є той факт, що в минулі роки допомога представлялася у вигляді прямих виплат після катастрофічних ризикових подій задля покриття витрат пов'язаних із загибеллю вагомої частини врожаю фермерів.

Протягом останніх 20–25 років уряди країн осмислили, що їх фінансові спроможності є обмеженими, а інші сфери аграрного сектору теж вимагають державної підтримки. З цієї причини винайдено урядові програми страхування аграрних культур, які можуть надавати пряму фінансову підтримку фермерам і також сприяють кращому розплануванню програми фінансової підтримки, що охоплює весь аграрний сектор в довгостроковій перспективі.

Як висновок зазначимо, що системи агрострахування різних країн визначаються наступними ключовими властивостями:

- держава володіє можливістю брати активну участь у реалізації систем агрострахування;
- поведінка держави у страхуванні являється ясною та ортодоксальною;
- страхування являється добровільним;
- утворюються професійні державні заклади задля розробки і впровадження політики держави у визначеній сфері;
- держава має можливість надавати страхові субсидії і сільгоспвиробникам, і страховим компаніям.

Кожна з досліджених моделей страхування аграрних ризиків в провідних закордонних країнах має свої переваги та недоліки. І все ж при адаптуванні окреслених ствердливих моментів закордонного досвіду до вітчизняних реалій необхідно розробити і упровадити найбільш оптимальну для українських аграріїв модель страхування з урядовою підтримкою. Для цього необхідно впровадити диференційований підхід до формулювання величини страхових субсидій; встановити необхідність уведення оригінальної страхової перепустки аграріїв щодо участі у платформах державного сприяння; розробити високоякісні страхові послуги, присвоюючи також ті, які враховують погіршення якості аграрної продукції.

У підсумку зазначимо, що в багатьох країнах страхування аграрних ризиків, в тому числі врожаю сільськогосподарських культур ґрунтується на організації моделей гарантійного захисту та урядової підтримки сільськогосподарських підприємств від збитків, що можуть бути нанесені природно-кліматичними умовами. Практика діяльності цих країн показує, що метою урядової участі в менеджменті аграрного страхування являється скорочення, мінімізація та, по можливості, уникнення негативного впливу ризику, на який натрапляють фермери, та часткове покриття страхових премій, а інколи і проведення відшкодування в разі настання страхової події. Таким чином, у відповідності до специфічних особливостей, роль держави в страхуванні ризиків аграрного виробництва повинна включати наступні питання:

1) Опрацювання та запровадження нормативних та законодавчих документів в галузі страхування сільськогосподарських ризиків, контроль за їх виконанням та дотриманням;

2) Створення сприятливих політичних, економічних та соціальних умов для піднесення страхування сільськогосподарських товаровиробників;

3) Допомога у створенні належних умов реалізації перестраховування ризиків на вітчизняному страховому ринку.

Нагальними проблемами нинішнього стану розвитку страхування аграрних ризиків в Україні є декілька.

По-перше, це незначний попит на страхування зі сторони аграрних виробників: незначний процент участі в страхуванні, використання страхування здебільшого не як метод ризик-менеджменту підприємства, а як допоміжний захід в процесі отримання банківського кредиту, недовірливість аграрних виробників до страховиків.

По-друге, недостатня пропозиція зі сторони страхових організацій: незначний процент страхування аграрних ризиків в портфелі страхових організацій, відсутність в портфелі страхових організацій різноманітності страхових послуг, які відповідали б вимогам страхувальників, недовіра страхових організацій до сільськогосподарських виробників.

По-третє, нереалізовані задачі держави щодо стабілізації доходів та виробництва в сільськогосподарському секторі економіки: все частіше виникає питання щодо необхідності отримання прямого державного сприяння у випадку настання катастрофічних збитків.

Зростання довіри до страхування аграрних ризиків можливе за умови вирішення також питання наявності підготовлених та сертифікованих аварійних комісарів на ринку. Законодавчий базис, хоча на тепер ще й недостатньо досконалий, знаходиться під контролем учасників ринку та урядовців. Незважаючи на наявність перешкод, ринок вітчизняного страхування аграрних ризиків володіє титанічним потенціалом щодо свого розвитку. Одночасно для здійснення наявного потенціалу потрібні системні зусилля з боку держави, як-от, удосконалення регулювання та отримання фінансової підтримки.

Наступною проблемою є те, що для страховиків, у зв'язку із наявністю недостатнього досвіду в аграрному страхуванні, спостерігається недостатня капіталізація цього виду страхування, в паралелі з його ризикованістю та затратністю. Сьогоднішня фінансова потужність вітчизняних страховиків організацій виявляється неспроможною щодо виплати компенсацій у вигляді страхових відшкодувань аграріям в результаті настання страхових подій, що можуть бути спричинені впливом системних небезпек. Фундаментальною основою забезпечення надійності та платоспроможності страхових організацій являються тарифні ставки, які розраховуються під час процесу актуарних обчислень, що, зі своєї сторони, встановлюють, який розмір платежів повинен внести кожен окремий страхувальник у фронтальний страховий фонд з одиниці страхової суми. Через це тарифні відсотки мають розраховуватись таким чином, щоб загальна сума зібраних платежів була достатня для виплати відшкодувань, які передбачаються умовами страхового процесу.

Під час проведення актуарних розрахунків тарифів при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур, страхова компанія повинна брати до уваги об'єктивні чинники, які позначаються на величині розміру тарифів, зокрема:

- діючу законодавчо-нормативну базу;
- природно-кліматичні умови;
- соціально-історичні передумови;
- показники статистичної бази;
- актуарно-математичні обчислення;
- особистий досвід діяльності.

На тариф, визначений актуарно, покладається розв'язання подвійного завдання: із однієї сторони, мінімізація його розміру задля перспективи реалізації страхування для широкого кола страхувальників, із другої сторони – максимізація його розміру задля перспективи забезпечення вагомих масштабів страхової відповідальності. Тому підсумовуємо, що однією з передумов визначення доцільного страхового тарифу

являється підтримання еквівалентності зацікавленості партнерів страхування, що відповідає замкнутому поділу збитків окремого страхувальника між усіма учасниками страхового портфеля.

Висновки. Досвід іноземних країн, може аналізуватися і з раціональної, і з критичної точки зору. Оскільки безпосереднє застосування методів, систем, та умов агрострахування, що використовуються в економічно розвинених державах, в умовах України, може не дати передбачуваних результатів, а іноді і негативно відбитися на інтересах страхувальників. Тому практичні навички та тенденції розвитку зарубіжних країн в питаннях страхового захисту аграрного виробництва вимагають певної систематизації.

В порівнянні з результатами інших країн, ринок страхування врожаю агрокультур в Україні розвивається повільно, але протягом останніх двох років все ж таки показує позитивну тенденцію до збільшення. Для держави із величезним потенціалом сільськогосподарського сектора економіки, насиченість ринку агрострахування страховими послугами та фактичні об'єми страхування аграрних ризиків є, безперечно, недостатніми. Близько 73% страхових організацій, які одержали ліцензію на даний вид страхування, втримуються від належного функціонування в цьому напрямі. Причиною для укладання договорів страхування в переважній більшості випадків лишається можливість одержання урядової фінансової підтримки відповідно до програм наступних установ: Державна продовольчо-зернова корпорація України і Аграрний фонд. Пакет страхових послуг, які є наявними на ринку, незначний. Це переважним чином страхування культур озимих (здебільшого пшениці озимої) від повної загибелі протягом періоду перезимівлі. Протягом весняно-літнього періоду ринок користується страховими послугами, які покривають незначну кількість ризиків, що мають малу ймовірність настання, що підтверджується низькими середніми ставками страхових премій. В той же час, не покриваються певні серйозні з позиції аграрія ризики, як-то, засуха.

На сьогоднішній день, сфера страхування врожаю сільськогосподарських культур в Україні здійснює діяльність без фінансового сприяння з боку уряду. А на таких умовах, як засвідчує практика розвинених країн, дана система працює за мінімальних обсягів. Приміром, надає страховий захист від поіменованих ризиків, наприклад вогонь і град. У цілому ж на ринку функціонує осередок із неповного десятка страховиків, які стабільно провадять свою діяльність на протязі багатьох років. Дані компанії насправді страхують врожай сільськогосподарських культур, утримують власну частку ризиків та сплачують відшкодування. Технічні рішення та знання, якими користується ринок, постійно вдосконалюються.

Список літератури.

1. Зоря О. Розвиток аграрного страхування в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_NIO_2009/Economics/54572.doc.htm.
2. Матвієнко Г. Організація підтримки розвитку приватного аграрного страхування в Україні на основі досвіду розвинених країн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/327/1.pdf>
3. Федорович І. Зарубіжний досвід страхування ризиків в аграрній сфері. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20319/1/18-23.pdf>.
4. Фисун І. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78211.doc.htm.
5. Якубович В. Ринок агрострахування України у 2016-му андеррайтинговому році: аналітичне дослідження Проекту «Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та центральній Азії» / В. Якубович // World Bank Group International Finance Corporation (IFC). - 18 жовтня 2017. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroinsurance.com>.
6. Glauber J.W. Agricultural Insurance and the World Trade Organization / IFPRI, Discussion PAPER 01473. – October 2015. – 40 p. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ebrary.ifpri.org/utils/getfile/collection/p15738coll2/id/129733/filename/129944.pdf>.
7. Graber J. A dip into newer P&C opportunities / 18th International Investors' Day, Frankfurt, 14 October 2015. – Pp. 18-23.
8. Keeps America Growing: Crop Insurance Acreage Sets New Mark in 2017. – February 6, 2018. [Electronic resource]. – Mode of access: <https://cropinsuranceinamerica.org/crop-insurance-acreage-sets-new-mark-2017/>.

References.

1. Zoria, O. (2018) "Development of agrarian insurance in Ukraine" [Online], available at: http://www.rusnauka.com/33_NIO_2009/Economics/54572.doc.htm (Accessed 4 Jan 2019).
2. Matviienko, H. (2007) "Organization of private agrarian insurance developments' support in Ukraine based on the experience of developed countries" [Online], available at: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/327/1.pdf> (Accessed 4 Jan 2019).
3. Fedorovych, I. (2018) "Foreign experience of risks insurance in the agrarian sector" [Online], available at: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20319/1/18-23.pdf> (Accessed 4 Jan 2019).

4. Fysun, I. (2018) “ Foreign experience of agrarian risks insurance and expediency of its application in Ukraine” [Online], available at: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78211.doc.htm (Accessed 4 Jan 2019).
5. Yakubovych, V. (2018) “Ukrainian Agro Insurance Market in 2016 Underwriting Year: Analytical Study of the Project “Development of Financing for the Agrarian Sector in Europe and Central Asia” [Online], available at: <http://www.agroinsurance.com> (Accessed 4 Jan 2019).
6. Glauber, J.W. (2015) “Agricultural Insurance and the World Trade Organization” [Online], available at: <http://ebrary.ifpri.org/utils/getfile/collection/p15738coll2/id/129733/filename/129944.pdf> (Accessed 4 Jan 2019).
7. Graber, J. (2015) “A dip into newer P&C opportunities”, *18th International Investors’ Day*, Frankfurt, 14 October 2015. – pp. 18-23.
8. Keeps America Growing (2018), “Crop Insurance Acreage Sets New Mark in 2017” [Online], available at: <https://cropinsuranceinamerica.org/crop-insurance-acreage-sets-new-mark-2017/> (Accessed 4 Jan 2019).

Стаття надійшла до редакції 05.01.2019 р.